

Langusova slika sv. Jakoba nikoli na glavnem oltarju.

Inventarni popisi župnijske cerkve sv. Jakoba
v Škofji Loki in Langusova slika

Izvleček

Na osnovi inventarnih popisov premoženja Župnije sv. Jakoba v Škofji Loki iz 19. in začetka 20. stoletja avtor ugotavlja, da Langusova slika sv. Jakoba starejšega ni bila nikoli v glavnem oltarju župnijske cerkve sv. Jakoba. Oltar in slika sta bila nova v 30-tih letih 19. stoletja. Velikost slike in velikost prostora – niše na glavnem oltarju – nista bila usklajena. Ob 150-letnici župnije je arhitekt Jože Plečnik cerkev precej olepšal, pustil pa je glavni oltar in prižnico. Oltar, sezidan iz opeke in mavca, so konec 60. let 20. stoletja podrl, slika sv. Jakoba pa še vedno visi na severni steni prezbiterija župnijske cerkve. Prispevek navaja tudi župnijski inventar, opisuje stranske oltarje, orgle, zvonove, klopi idr.

Abstract

The Langus picture of St. Jacob was never on the main altar.

Inventories of the parish church of St Jacob in Škofja Loka and the Langus picture

On the basis of inventories of the property of the Parish of St. Jacob in Škofja Loka from the 19th and early 20th centuries, it is established that the Langus picture of St. Jacob the Elder was never on the main altar of the parish church of St. Jacob. The altar and picture were new in the 1830s. The size of the picture and the size of the space – the niche on the main altar – did not correspond. At the time of the 150th anniversary of the parish, the architect Jože Plečnik considerably beautified the church but he left the main altar and pulpit. The altar, built of brick and mortar, was demolished at the end of the 1960s and the picture of St. Jacob still hangs on the north wall of the presbytery of the parish church. The contribution also mentions the parish inventories and describes the side altars, organ, bells, pews etc.

Naslovna stran inventarja iz leta 1843.

(foto: Vincencij Demšar)

»Cerkev v Loki je zgrajena v gotskem stilu in obokana z lahkim kamnom, zidana z apnencem, tlakovana pa s kamnitimi ploščami, z malo zakristijo v pritličju zvonika. Tudi zvonik je zidan z apnencem, pokrit pa s pločvino, ki je pobarvana s srebrno oljno barvo. Cerkev je pokrita s škrljcem /Schiferstein/ in v dobrem stanju«. Tako so zapisali leta 1862.¹ V opombi je pripisano, da je celotna vrednost cerkve znižana za 210 goldinarjev, na 1260 goldinarjev, ker je barva na strehi zvonika obletela in je potrebna novega premaza z oljem. To pločvino je bilo, kot kaže, treba večkrat premazati. Leta 1843 je bila pobarvana rdeče.²

N.º	Stammvermögen der	Dieses enthält im Masse der Vermögte	Auf den Wert im Kassen- oder Schatzungs-Werte	
			l.	h.
		<i>Uebellag</i>	2665	11
52	<i>100 fl. gute und zersplit. sächsische Leinwand</i>	11 Stück	3	11
54	<i>100 fl. gute und zersplit. sächsische Leinwand</i>	25 Stück	3	11
55	<i>100 fl. gute sächsische Leinwand mit feinem sächs. Leinwand</i>	1 Stück	1000	
56	<i>100 fl. gute sächsische Leinwand mit feinem sächs. Leinwand</i>	1 Stück	50	
57	<i>100 fl. gute sächsische Leinwand mit feinem sächs. Leinwand</i>	1 Stück	50	
58	<i>100 fl. gute sächsische Leinwand mit feinem sächs. Leinwand</i>	1 Stück	35	
59	<i>100 fl. gute sächsische Leinwand mit feinem sächs. Leinwand</i>	1 Stück	1000	
60	<i>100 fl. gute sächsische Leinwand mit feinem sächs. Leinwand</i>	11 Stück	15	11
61	<i>100 fl. gute sächsische Leinwand mit feinem sächs. Leinwand</i>	1 Stück	11	
62	<i>100 fl. gute sächsische Leinwand mit feinem sächs. Leinwand</i>	1 Stück	30	
63	<i>100 fl. gute sächsische Leinwand mit feinem sächs. Leinwand</i>	1 Stück	11	
64	<i>100 fl. gute sächsische Leinwand mit feinem sächs. Leinwand</i>	1 Stück	3	11

Inventar iz 1843, s popisom glavnega in stranskih oltarjev.

(foto: Vincencij Demšar)

- 1 NŠAL, Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 3, ovoj 35, Inventarni popis osnovnega premoženja mestne župne cerkve sv. Jakoba, 14. 1. 1862, Detail II, Lastno premoženje.
- 2 ŽA Škofja Loka, Inventarni popis, 27. 12. 1843.

Loška župnijska cerkev ostaja, kljub mnogim predstavitvam njene preteklosti, še v marsičem uganka in bo verjetno še dolgo tako; če že zaradi drugega ne, zaradi njene starosti. Kar za cela stoletja v srednjem veku o njej ne vemo veliko. Tudi v prihodnje bo ostala še kakšna nejasnost, čeprav so o njej več pisali Franc Pokorn,³ Pavle Blaznik,⁴ Emilijan Cevc⁵ in France Štukl,⁶ če omenimo le najpomembnejše. Posebno okoli glavnega oltarja je še vedno ostalo več vprašanj. Pokorn ga leta 1894 v kratkem odstavku na hitro obdela in pove, da je »*veliki oltar doživel mnogotere spremembe. Bil je lesen, pa tudi samo slikan, dandanes je iz cementa.*«⁷ Pod črto zapiše, da je bil posvečen 12. oktobra 1834, posvetil ga je tedanji ljubljanski škof Anton Alojzij Wolf. O sliki sv. Jakoba pa niti besede.

Že dolgo se nekateri v Škofji Loki sprašujemo, zakaj v cerkvi, ki je poimenošana po sv. Jakobu, tega ni v glavnem oltarju, kar je za glavnega patrona pravilo in samoumevno. Slika glavnega zavetnika, svetega Jakoba, sedaj visi na severni steni v prezbiteriju. Njenega slikarja Matevža Langusa in razpoloženje v cerkveni umetnosti v času njenega nastanka je pred 40-timi leti temeljito predstavil Cevc.⁸ Če na kratko povzamemo, izvemo, da se je Langus rodil leta 1792, v Kamni Gorici. Sprva se je v Celovcu učil soboslikarstva, nato je bil dve leti na akademiji na Dunaju, kasneje tudi v Rimu, v Ljubljano se je vrnil leta 1829. Cevc je zapisal: »*Povzpel se je med najbolj ugledne umetnike svojega časa /.../ neutrudno slikal portrete, oltarne slike in cerkvene freske ter doživel, da so pesniki skladali pesmi v njegovo čast.*«⁹ Na isti strani Cevc zapiše, da Kordeš »*ni dodal niti, kdaj sta oltar in slika nastala, niti kateri oltar naj bi to bil. Ni pa dvoma, da imamo opraviti z glavnim oltarjem ...*« Ta oltar so skupaj s prezbiterijem v 50. letih 20. stoletja, ob pripravi na 150-letnico župnije sv. Jakoba, delno preurejali po načrtih arhitekta Jožeta Plečnika.¹⁰ Koliko časa je bila slika sv. Jakoba v župnišču in kdaj so jo obesili na severno steno v prezbiteriju, Cevc ne pove. Dostavi pa: »*Žal, ni ohranila prvotne oblike, kajti na obeh straneh so jo zožili in odrezali so jo tudi pri vrhu in v spodnjem delu.*«¹¹ Štukl tako naravnost pove: »*Cerkev tako nima velikega oltarja.*«¹²

3 Pokorn, *Loka. Krajepisno-zgodovinska črtica*. V: Dom in svet, letnik 7, 1894. Prenatis iz revije Dom in svet uredil in spremno besedo napisal Alojzij Pavel Florjančič, Škofja Loka, 1995 (v nadaljevanju: Pokorn - Florjančič, *Loka*).

4 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, Škofja Loka 1973.

5 Cevc, Slikar Matevž Langus na Loškem, *Loški razgledi* 20/1973.

6 Štukl, Iz zgodovine cerkve sv. Jakoba v Škofji Loki, *Loški razgledi* 44/1997.

7 Pokorn - Florjančič, *Loka*, str. 61.

8 Cevc, Slikar Matevž Langus, str. 137-141.

9 Cevc, Slikar Matevž Langus, str. 140.

10 Golob, *Zdrava pamet, močna vera*, str. 78; Župnija Škofja Loka od 1941 do 15. 10. 1968. Povzetek dogodkov iz obdobja 1941-1968 je na podlagi oznaničnih knjig, kronike uršulinskega samostana in spominov pripravila uršulinka s. Ljudmila.

11 Cevc, Slikar Matevž Langus, str. 140.

12 Štukl, Iz zgodovine cerkve sv. Jakoba, str. 52.

Pri razumevanju podobe glavnega oltarja in slike sv. Jakoba nam nekoliko pomagajo inventarji premoženja Župnijske cerkve sv. Jakoba v Škofji Loki. Prvi, ki smo ga pregledovali, je iz 27. decembra 1843.¹³ V spremnem zapisniku tega dokumenta je gospod Urbančič, svetni zastopnik, kontrolor in umestitveni komisar državnega gospostva Škofja Loka, potrdil, da je omenjeni prevzemni inventar skoraj identičen s prevzemnim inventarjem, ki so ga sestavili ob investiranju prejšnjega župnika Janeza Pristova, 27. maja 1838. V tekstu pojasnijo, da je v času od 1838 do 1843 nastalo malo sprememb glede posameznih postavk in vrednosti v sami župniji. S tako »poenostavitvijo« se je strinjala tudi nadrejena Kameralna okrajna uprava v Ljubljani 24. avgusta 1844. To pomeni, da je bilo tisto, kar je konec decembra 1843 prevzel novi župnik Thalmeiner, večinoma že vse narejeno oziroma je obstajalo že konec maja 1838. V tem inventarju pod rubriko VII. Oprema v zakristiji in cerkvi, pod zaporedno številko 55, najdemo naslednji zapis (v prevodu): »*Nov veliki oltar iz marmorja, v fresco tehniki naslikane podobe na oltarnem ozadju in v olju nova slika /Alterblatt/ sv. Jakoba.*«¹⁴ Oboje skupaj je šteto kot celota, en kos, v vrednosti 1.500 goldinarjev. Za primerjavo povejmo, da je boljša, lepša hiša v mestu ali mogočna kmetija na podeželju tedaj stala približno toliko – 1.500 goldinarjev. Celotno premoženje mestne fare je bilo tedaj vredno skoraj 41.000 goldinarjev. Takoj za tem so naštetih trije stranski oltarji: sv. Janeza Nepomuka iz rdečega marmorja, v vrednosti 40 goldinarjev, oltar sv. Rešnjega Telesa /Corp. Christi/ iz črnega marmorja, ocenjen na 43 goldinarjev, in oltar Sv. Katarine iz črnega marmorja, v vrednosti 25 goldinarjev. Zakaj so ti trije stranski oltarji v primerjavi z glavnim oltarjem tako nizko ocenjeni? So imeli tako nizko ceno zaradi starosti? So bili v večinski lasti bratovščin in ne župnije? Del odgovora je lahko tudi v tem, da je v istem času po inventarnem zapisu za podružnično cerkev na Suhi navedeno, da so trije leseni oltarji vredni le 10 goldinarjev, enako kot omara za liturgične obleke.¹⁵ Opazimo lahko, da je za vsak stranski oltar navedeno, iz kakšnega marmorja je, ni pa to omenjeno za glavni, veliki oltar. O kipih v velikem oltarju ni nobene besede. Kje je tedaj stal oltar sv. Janeza Nepomuka? Pokorn pravi, da je »*stal ondi, kjer je sedaj lepa gotska prižnica*«. Po njegovem okusu je bil »*izdelan iz domačega rjavkastega marmorja v spakedrani renesansi*«. ¹⁶ V vsakem primeru je bil sv. Janez Nepomuk zelo čaščen. Na svetnikov godovni dan je bila v cerkvi sv. Jakoba v njegovo čast zmeraj slovesnost. Ob

13 ŽA Škofja Loka, Inventarium Uiber das Stam/m/vermögen der Stadtpfarr Pfründe St. Jacobi zu Lack, welches bei der Temporal Instalation des Stadtpfarrers Herrn Valentin Thalmeiner aufgenommen worden ist, 27. 12. 1843.

14 Tekst je zapisan v nemščini in gotici. V originalu se glasi: »Ein neuer Hochaltar aus Marmor mit fresco Gemählde im Hintergrunde und ein neues Altarblatt in Öhl den heil. Jacob vorstellend ... 1 Stück.«

15 ŽA Škofja Loka, Inventarium Uiber das Stammvermögen der Filial Kirche St. Joanis Bapt. zu Zauchen, 27. 12. 1843.

16 Pokorn - Florjančič, *Loka*, str. 61.

tej priložnosti so vernikom dajali poljubljati njegovo svetinjico, ki je bila že precej neugledna, zato je župnik leta 1893 ordinariat prosil za novo.¹⁷

Nekaj nam povedo že podatki iz inventarjev 19. stoletja, toda za boljšo predstavo, kakšen je bil novi **glavni oltar**, ti opisi ne zadoščajo. Vprašanje je, kako podrobna so bila vsakoletna obvezna zaključna računski poročila, ki so jih vse župnije morale poslati na škofijo ob koncu sončnega leta. Ali so bile ob teh poročilih tudi računski priloge? To bi utegnilo pojasniti nekatere podrobnosti, mogoče tudi ceno slike sv. Jakoba. Pri tem nam pomaga inventar iz leta 1862.¹⁸ Ob umestitvi Primoža Remica, novega mestnega župnika pri sv. Jakobu v Škofji Loki (1862), so v inventarnem popisu ponovno navajali nov veliki oltar. Pod zaporedno številko 66 je navedeno: »*Povsem nov veliki oltar zidan s posebno opeko / Ziegelstein/, belo in gladko gipsan; nova lesena gipsana statua sv. Jakoba, nadalje prav enaka kipa sv. Roka in Sebastjana in povsem nov tabernakelj iz kararskega belega marmorja.*« Veliki oltar je tokrat ocenjen celó na 1.945 goldinarjev, skoraj za četrtno več kot pred 28. leti. V opombi je še dodano, da je bil ta oltar postavljen delno s prostovoljnimi prispevki vernikov iz župnije, delno s pobožnimi volili. V enakem zaporedju kot v inventarju leta 1843 so tudi tu, leta 1862, našteti stranski oltarji. Razlika je le v tem, da popisovalec za vse tri oltarje ponovi, iz kakšnega marmorja so. Za vse tri dodatno zapiše, da so iz masivnega / grob/ marmorja. Če za oltar sv. Janeza Napomuka leta 1862 zapiše, da je iz rdečega marmorja, v naslednjem inventarju leta 1865 ta oltar opiše kot oltar iz domačega kamna /heimische Stein/,¹⁹ za Pokorna pa je to kar domač rjavkast marmor.²⁰ Vsak stranski oltar je bil leta 1862 vreden okoli 2 goldinarja več kot v prejšnjem popisu. Mogoče to odgovarja inflaciji denarja v 30. letih?

Leta 1865 je na novo vpisana **Kapela sv. Križa** z lesenim Kristusom.²¹ To kapelo so zgradili med letoma 1862 in 1865, če sledimo samo inventarjema teh dveh let; v inventarju iz leta 1910 pa uvodoma piše: »*Leta 1864 je bila prizidana k zunanji ladji na evangeljski (sc. severni oziroma levi, op. V. D.) strani kapela sv. Križa*«²² in ne šele 1879 oziroma 1887.²³ Župnik Šinkovec leta 1910 ni vedel, kdaj je podobar Ivan Šubic naredil lesen gotski oltar za to kapelo. Napisal je samo

17 NŠAL, Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 7, ovoj 97.

18 NŠAL, Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 3, ovoj 35, Inventarium über das Stamm-Vermögen der Stadtpfarrkirche St. Jakob in Lak aufgenommen bey der Installation des Stadt Pfarrers in Lak Herrn Primus Remic, 14. 1. 1862.

19 NŠAL, Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 3, ovoj 35, Inventar župnijske cerkve sv. Jakoba, 17. 6. 1865.

20 Pokorn - Florjančič, *Loka*, str. 61.

21 NŠAL, Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 3, ovoj 35, poglavje II. Posebej je navedeno, da je v cerkvi pet oltarjev, med katerimi je »Kreuzkaplle« z lesenim Križanim.

22 NŠAL, Župnija Škofja Loka, Inventar o glavni imovini mestne župne cerkve sv. Jakoba v Škofji Loki, 18. 8. 1910.

23 *175 let župnije Škofja Loka*, str. 6.

Prvotni oltar iz začetka 30. let 19. stoletja, ki je ostal do Plečnikovega posega.
(hrani: Župnijski arhiv sv. Jakoba Škofja Loka)

prvi dve številki - 18., manjkata zadnji dve: desetica in enica. »*Križani Kristus pa je bil postavljen leta 1891.*«²⁴ Zadnji citirani stavek se ne ujema z opisom kapele iz leta 1865, ker je že tedaj omenjen lesen Crucefix, razen če gre za novega Kristusa križanega, kar pa je malo verjetno. Kam in kdaj po letu 1910 je bil odstranjen lesen gotski oltar iz te kapele? Ali ima gradnja kapele sv. Križa v cerkvi sv. Jakoba kakšno povezavo s spremembo istoimenske kapele v kapelo sv. Frančiška pri kapucinih v Škofji Loki leta 1878?²⁵ Veliki oltar je opisan leta 1865,²⁶ je iz opeke in mavčen. Kip sv. Jakoba je lesen. Prav tako pravi za prižnico, da je lesena. Sama stavba, skupaj z oltarji in prižnico, je bila vredna 4.000 goldinarjev. Leta 1910 so popisane tudi relikvije, ki so bile položene v oltar in posvečene skupaj z njim leta 1834; posvetil jih je tedanji škof Anton

Alojzij Wolf. To so relikvije mučencev sv. Jukundina, sv. Theomnesta in sv. Centina.²⁷

Odrpito ostane vprašanje, zakaj in kdaj, če sploh, je bila obrezana **slika sv. Jakoba**.²⁸ Kdo je naredil osnutek, načrt za celoten oltar in kdo je slikal ozadje na njem? Če je slika sv. Jakoba nastajala v istem času, ko so izdelovali nov oltar, bi pričakovali, da so bile mere oltarja usklajene s slikarjem Langusom. Obrezovati bi jo morali kasneje. Po fotografiji iz 50. let 20. stoletja je razvidno, da je bila, glede na cerkveni čas, v glavnem oltarju občasno slika Brezmadežne. Leta 1955 je profesor Šubic »iz Ljubljane obnovil sliko Brezmadežne, ki je bila vsa raztrgana in zamazana.«²⁹

24 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1910.

25 Kovač, Ustanovitev kapucinskega samostana v Škofji Loki, str. 46.

26 NŠAL, Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 3, ovoj 35, inventar 1865.

27 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1910.

28 Okvir slike bi bilo treba sneti, potem bi se bolje videlo, koliko je slika dejansko obrezana (če sploh je). Cevc v zgoraj omenjeni razpravi napiše, da je obrezana na vseh straneh, kar za njim povzema tudi Štukl.

29 Škofja Loka od 1941 do 15. 10. 1968, leto 1955, str. 59.

Podobno je vprašanje o treh oziroma štirih gotskih oknih v prezbitერიju. Pokorn potoži: »*Dolga gotska okna so deloma zazidali ...*«³⁰ Delno so okna ostala zazidana tudi po Plečnikovi preureditvi prezbitერიja in s tem velikega oltarja.³¹ Plečnik je ohranil prvotni »cementni« oltar, ki je segal do svoda prezbitერიja. »*Vrh sklepa je pisana piramida, ki je sestavljena iz umetnega omrežja.*«³² To pisano piramido lepo vidimo na fotografiji prezbitერიja, ki jo je objavil Cevc sredi 50. let 20. stoletja.³³ Plečnik je v velikem oltarju za štiri kipe svetnikov postavil nekakšen krilni oltar, nad tabernakelj pa Križanega, obdanega z dragocenimi kamni na marmornati plošči, za katero je ostalo le še dobrih 70 cm prostora. Jasno je, da v tako ozek oltar ni bilo mogoče stisniti niti »obrezane« slike sv. Jakoba, ki je široka dvakrat več kot 70 cm. Dobesedni

Plečnikova preureditev glavnega oltarja s kipom sv. Jakoba. (hrani: Župnijski arhiv sv. Jakoba Škofja Loka)

prepis iz Kronike Župnije Škofja Loka:³⁴ »*Za 150 letno slavlje je bila župna cerkev po zamisli arhitekta prof. Jožeta Plečnika obnovljena in sicer prezbitერიj. V glavnem oltarju so svetniki prebarvani in stoje kot na lesenih platnicah odprte knjige. Sv. Rok in sv. Boštjan na stranskih stenah sta (pobarvana) pozlačena. Posebnost so tudi nove svetilke. Enaki sta le dve ob obhajilni mizi. Druge so povsem različne in imajo simboličen pomen. Težko jih je opisati, ker so zelo originalne. Ves prezbitერიj je prebarvan /.../ Glavna slovesnost je bila za žegnanjsko nedeljo 10. oktobra.*« Konec leta 1955, na božično noč, so bila predstavljena »*nova barvna okna, mreže in novi lustri* /.../ *Lustri po načrtih prof. dr. Plečnika so zagoreli na sveto noč.*«³⁵ Blagoslov novih lestencev v cerkveni ladji je na praznik sv. Treh kraljev leta 1956 opravil škof Anton Vovk. Udeležil se ga je »*tudi prof. Plečnik, ki je naredil načrte za luči in obnovo cerkve.*«³⁶

30 Pokorn - Florjančič, *Loka*, str. 60–61.

31 *175 let župnije Škofja Loka*, str. 4; glej fotografijo starega oltarja.

32 Pokorn - Florjančič, *Loka*, str. 61.

33 Cevc, Kipar H R, str. 163.

34 ŽA Škofja Loka, Kronika, leto 1954, str. 144.

35 Škofja Loka od 1941 do 15. 10. 1968, leto 1955.

36 Škofja Loka od 1941 do 15. 10. 1968, leto 1956.

Sedanjo obliko »oltarja« poznamo po letu 1977, ko so v skladu z navodili 2. Vatikanskega koncila dokončno uredili daritveni oltar, obrnjen proti vernikom. To pomeni, da niso ohranili »Plečnikove variante« glavnega oltarja. Iz objavljene fotografije oboka prezbiterija župnijske cerkve sv. Jakoba (1956) in več drugih fotografij³⁷ je razvidno, da je na njih tisti glavni oltar, ki je kot nov omenjen v inventarnem popisu iz leta 1843 in se ga ljudje še danes spominjajo, namreč zidan in obdelan v mavcu.³⁸ Plečnikov križ, ki sedaj visi na desni strani gotskega slavoloka, meri v višino 150 cm, v širino pa največ 120 cm, če sta obe gibljivi leseni krili odprti. Langusova slika sv. Jakoba v širino meri 155 cm, zato ni mogla iti v nišo oziroma na oltar, ki ga je Plečnik le delno spremenil, ker je bila veliko preširoka. Oltar je bil tako verjetno že po prvotni zasnovi in izvedbi premajhen za tako veliko sliko. Tako lahko z veliko verjetnostjo trdimo, da Langusova slika sv. Jakoba iz začetka 30. let 19. stoletja, ki sedaj visi na severni steni v prezbiteriju, ni bila nikoli v glavnem oltarju. V zvezi z njo je pomemben še podatek, da je bila leta 1936 v župnišču in ne v cerkvi. Ob obrtni razstavi v Škofji Loki je izšla razprava Janeza Veidra: *Umetna obrt na Škofjeloškem ozemlju*. Med drugim je zapisal: »Langus je napravil prelepo oltarno sliko sv. Jakoba (sedaj v mestnem župnišču).«³⁹

Bil pa je v tronu kip sv. Jakoba, ki je bil omenjen kot nov v inventarnem popisu leta 1862. To kažejo tudi fotografije glavnega oltarja po Plečnikovi preureditvi (1954). Kip sv. Jakoba je tudi bistveno večji, kot so bili štirje kipi svetnikov (visoki 120 cm), ki so bili prvotno na glavnem oltarju, sedaj pa so na stenah prezbiterija. Kipi sv. Petra, sv. Pavla, sv. Janeza in sv. Mateja so tudi starejši, kot je kip sv. Jakoba, ki je iz sredine 19. stoletja in trenutno v restavriranju.

Z novim **križevim potom** (verjetno gre le za nove okvirje), ki ga je na cvetno nedeljo leta 1956 blagoslovil pater Roman Tominc, so se spremenile tudi postavitve postaj. Sedaj se križev pot začne in konča v ladji, prej pa se je s prvimi in zadnjimi postajami začel in končal v prezbiteriju.⁴⁰ Z novim križevim potom sta se kipa sv. Roka in sv. Boštjana premaknila z obeh sten prezbiterija v kot za kamniti slavolok, ki ladjo ločuje od prezbiterija.⁴¹ Zgodovina križevega pota v tej cerkvi ni jasna. Omenjen ni ne v inventarnem popisu iz leta 1843 ne v tistem iz leta 1862. Zasledimo ga šele v inventarju iz leta 1865, ki pod zaporedno številko 46

37 Fotografije, ki kažejo, kako se je spreminjala podoba prezbiterija in glavnega oltarja sv. Jakoba, mi je iz župnijskega arhiva posredoval sedanji župnik Matej Nastran, za kar se mu lepo zahvaljujem.

38 Izjava Marte Tavčar, Cankarjev trg, Škofja Loka z dne 19. 2. 2013. Spominja se, da je rekla tedanjemu župniku Golobu, zakaj podirajo tako lep oltar, pa ji je odgovoril, da je le iz mavca. Iz enakega materiala in stila je bila narejena tudi prižnica.

39 Veider, *Umetna obrt na Škofjeloškem ozemlju*, str. 34.

40 Škofja Loka od 1941 do 15. 10. 1968, leto 1956.

41 To nazorno kažejo fotografije iz sredine 50. let 20. stoletja, ki so shranjene v župnijskem arhivu sv. Jakoba v Škofji Loki; nekatere so objavljene v tem prispevku.

Plečnikova preureditev cerkve Sv. Jakoba.
(hrani: Župnijski arhiv sv. Jakoba Škofja Loka)

navaja 14 postaj, ki pa so slabe. Kasneje je prav tu pripisano, da je bil leta 1880 naročen nov in je stal 2.000 goldinarjev.⁴²

Naj omenim še nekaj podatkov, ki sem jih zasledil v inventarjih v župnijskem arhivu. **Zakristija** je bila v pritličju zvonika, brez samostojnega vhoda od zunaj. Leta 1876 so jo preselili na sedanje mesto, na južno stran prezbiterija; prostor pod zvonikom pa uporabili za krstilno kapelo, ker »v celi cerkvi, katera je s klopmi prenapolnjena, ni mogoče pridobiti primernega prostora,«⁴³ kot je zapisal župnik leta 1910. Ali je krstilnica tu ostala do predlagane in izvedene Plečnikove ureditve sedanjega krstnega kamna v 50. letih 20. stoletja? Prav zaradi premajhnosti in slabega stanja cerkve, zvonika in cerkvene ladje je bila že v uvodnem delu inventarja iz leta 1910 izražena potreba po nujnosti »temeljite poprave, cerkev pa podaljšanja, ker je premajhna.«⁴⁴ S prostorom za vernike so res imeli težave. Leta 1865 je navedeno, da je v cerkvi 34 desetsedežnih klopi iz hrastovega lesa in na koru osem devetsedežnih iz smrekovega lesa, ki so povsem nove.⁴⁵ Na koru so v sredini orgle in prostor za pevce, na desni strani klopi za moške, na levi za ženske. Nekaj klopi je bilo še na oratoriju, tj. v prostoru nad zakristijo, z

42 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1865.

43 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1910.

44 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1910.

45 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1865.

Cerkev Sv. Jakoba po odstranitvi prejšnjega glavnega oltarja in oltar proti vernikom. (hrani: Župnijski arhiv sv. Jakoba Škofja Loka)

oknom proti velikemu oltarju.⁴⁶ V inventarju za leto 1895 oratorij imenuje Emporium in je bil namenjen za boljše družine /für distingvirte Familien/.⁴⁷ Že leta 1895, in potem ponovno 1910, je popisanih 27 velikih in 5 malih hrastovih klopi v cerkvi, 8 na koru in 4 nad zakristijo. O podaljšanju oziroma povečanju cerkve je bilo nekaj že objavljenega.⁴⁸ Tu naj bo navedenih nekaj »normativov« tistega časa. Cerkev ima 249 m² uporabne površine, če bi jo povečali za dve polji, bi pridobili 120 m² prostora, kar bi zadostovalo za okoli 350 ljudi, še vedno pa bi manjkalo 185 m². Loška župnija je imela v začetku 20. stoletja 4574 ljudi in če bi k dvema mašama prišlo vsakokrat po 1372 vernikov, bi bilo to še vedno le 60 % župljanov. Ostalih 40 % bi odpadlo na oba samostana⁴⁹ v Škofji Loki. Vse te podatke in preračunavanja zasledimo v pismu, ki ga je 5. aprila 1905 iz Ljubljane pisal Jos. Smrekar.⁵⁰

Leta 1876 je zidarski mojster in loški meščan Janez Molinaro na lastne stroške k desni ladji prizidal **kapelo Naše ljube Gospe**.⁵¹ V nadaljevanju inventarja piše, da je »Matija Ozbič iz Kamnika leta 1879 naredil za to kapelo oltar iz cementnega marmorja s polihromirano Marijino soho »Naša Ljuba Gospa presv. Srca Jez.« V tej kapeli se opravlja vsako leto majeva pobožnost ob obilnem številu mestnih prebivalcev, ob nedeljah in zapovedanih praznikih tudi ob obilni udeležbi kmetskega stanu iz okolice. Za Veliki teden se postavi v tej kapeli božji grob.«⁵²

46 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1910.

47 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1895.

48 Štukl, Drobcji iz spomeniškega varstva v Škofji Loki, str. 34–51.

49 Uršulinski in kapucinski samostan. (op. ur.)

50 NŠAL, Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 7, ovoj 98.

51 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1910.

52 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1910.

Da so pridobili prostor za zakristijo na južni strani prezbiterija, so morali leta 1876 oltar sv. Katarine v desni ladji potisniti nazaj do linije oltarja sv. Rešnjega Telesa. Pri tem so morali odstraniti še oltar sv. Janeza Nepomuka, ki je »stal ondi, kjer je sedaj lepa gotska prižnica.«⁵³

Prvikrat sem zasledil v inventarnem popisu leta 1910, da so na kor vodile dvojne – na obeh straneh – kamnite stopnice.

Po stotih stopnicah⁵⁴ pridemo iz pritličja zvonika do **zvonov**. Že leta 1838 jih je bilo pet. Prvi je imel 19, drugi 15, tretji 6, četrti 4 in peti – najmanjši 2,5 centov. Skupno je bilo to 46,5 centa, pri čemer je vsak cent veljal 60 goldinarjev. Vsi skupaj so bili ocenjeni na 2.790 goldinarjev.⁵⁵ Slabih 20 let kasneje je pri zvonovih opomba, da »zvonovi niso toliko v svoji funkciji /sie sich einzig und allein auf das Gelaute reduzieren/, ker služi pokopališče v Stari Loki tudi za mestno župnijo. Največji zvon pod števil. 32 je neuporaben, počen /ist gespringen/ drugi so tudi izpeti /die übrigen Glocken stark ausgeschlagen/ in tekom leta 1862 bodo vsi zvonovi preleti /neu umgegossen/ po dobrotljivosti darov naših faranov, pri tem da utegnejo celotni stroški za zvonove preseči 6.000 goldinarjev. Sedaj so pa komaj kaj več vredni kot stara šara.« V ta inventar je nekdo kasneje s svinčnikom napisal težo posameznega zvona v funtih, s pripisom, da vsak cent stane 70 goldinarjev.⁵⁶ Potem ko so bili preleti v livarni zvonov Samassa v Ljubljani, so tehtali le nekaj kilogramov več; vsaj tako pokažejo preračunavanja oziroma primerjave z letom 1910. Takrat je peti zvon tehtal sto kilogramov in so ga uporabljali za zvonjenje ob zadnji uri. Leta 1895 se je po nemško imenoval Zügenglocke.⁵⁷

Leta 1921/22 so v celoti obnovili **zvonik**. Širok je 7 m, zidani del v višino meri 31 m. K temu moramo prišteti še 25 m lesenega »rušta«. Tesarska dela je prevzel F. Oblak iz Puštala, kleparska J. Kavčič iz Škofje Loke. Les so tesali na živinskem trgu, poleg mojstra še devet tesarskih pomočnikov. Opravili so 252 tesarskih in 40 mojstrskih dni. Oblak je začel »ruštati« zvonik 9. avgusta, dokončal ga je čez dober mesec dni, 17. septembra 1921. Za njim je začel z deli klepar Kavčič s sodelavci; porabili so 230 m² pocinkane pločevine. Kleparska dela so stala 40.000, tesarska 39.000 kron, pleskanje in pozlatitev ure v zvoniku, dela je opravil pleskar in sedlar A. Jugovic, pa 2.500 kron. Če prištejemo še stroške materiala, je celotna vsota za popravilo zvonika znašala 120.500 kron. Ohranila se je nabiralna pola s seznama darovalcev.⁵⁸ Leta 1951 so prepleskali pločevinasti del strehe, tudi na zvoniku,⁵⁹ konec leta 1952 je župnik zapisal, da za več ni denarja.

53 Pokorn - Florjančič, Loka, str. 61.

54 Pokorn - Florjančič, Loka, str. 61.

55 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1862.

56 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1862.

57 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1895.

58 NŠAL, Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 7, ovoj 100.

59 Škofja Loka od 1941 do 15. 10.1968, leto 1951, str. 67.

Le na pokopališki cerkvi so popravili streho. Zapisal je: »*Za župno cerkev kuplje-na opeka, ker na več krajih zateka že od lanskega leta.*«⁶⁰

Leta 1843 se omenjajo nove **orgle** s 16-timi registri, vredne 1.000 goldinarjev,⁶¹ dobrih dvajset let kasneje so bile vredne samo še 420 goldinarjev. V opombi je dodano: »*So močno izigrane /ist stark ausgespielt/ in nujno potrebujejo popravilo.*«⁶² Glede na vrednost 200 goldinarjev (1865) lahko sklepamo, da jih v naslednjih treh letih niso popravili,⁶³ leta 1895 so bile neuporabne,⁶⁴ zelo slabe so bile tudi še leta 1910, vrednosti pa niso navedli.⁶⁵ V zvoniku je bila leta 1843 nova železna **ura** /Thurmuhr/, vredna 200 goldinarjev.⁶⁶ Leta 1862 je bila vredna celo 210 goldinarjev,⁶⁷ tri leta kasneje preberemo, da je skoraj nova in vredna 200 goldinarjev,⁶⁸ leta 1910 pa, da je bila že pred letom 1895 dobro popravljena z bitjem ure in četrt. Uro so imeli tudi v pisarni in na koru.⁶⁹

Oprema v cerkvi. Spovednice prvokrat zasledimo leta 1865, ko so bile tri povsem nove in ocenjene na 100 goldinarjev,⁷⁰ leta 1895 sta samo dve, ki sta »poflodrani«,⁷¹ 1910 leta pa zopet tri.⁷² Leta 1948, za praznik sv. Jakoba, sta bili narejeni dve novi, iz hrastovega lesa, po načrtih arhitekta Miha Osoliča. Prejšnje niso bile več primerne.⁷³ Leta 1865 je naveden božji grob,⁷⁴ leta 1895 so ga nadomestili z novim, ki je stal 50 goldinarjev,⁷⁵ Brez pripomb je naveden leta 1910.⁷⁶ Zanimivo je, da leta 1862 navajajo »*štiri svetilke /Lampen/ s steklom na zadnji strani, za osvetljevanje cerkve v zimskem času, in vsem, kar pripada zraven.*«⁷⁷ Pred oltarjem je visela močno posrebrena pločevinasta svetilka.⁷⁸ V tistem času je imel župnik dve albi, podloženi s pollanenim platnom in klekljanimi špicami /

60 Škofja Loka od 1941 do 15. 10. 1968, leto 1952.

61 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1843, zaporedna šte. 59. Zato ne drži podatek Eda Škulja, da so bile 15 registrske pa tudi čas postavitve ni več neznan. Prim.: Škulj, *Orgle v dekaniji Škofja Loka, Loški razgledi* 46/1999, str. 285.

62 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1862, zaporedna šte. 70.

63 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1865, zaporedna šte. 51.

64 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1895, zapor. šte. 116, vredne samo 20 goldinarjev.

65 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1910, zapor. šte. 116.

66 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1843, zapor. šte. 22.

67 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1862, zapor. šte. 32.

68 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1865, zapor. šte. 14.

69 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1910, zapor. šte. 128, 152.

70 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1865, zapor. šte. 50.

71 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1895, zapor. šte. 117.

72 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1910, zapor. šte. 117.

73 Škofja Loka od 1941 do 15. 10. 1968, leto 1948, str. 44.

74 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1865, zapor. šte. 56, označen kot sveti grob.

75 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1895, zapor. šte. 115.

76 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1910, zapor. šte. 115.

77 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1862, zapor. šte. 95.

78 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1862, zapor. šte. 94.

Sedanja ureditev prezbitarija cerkve sv. Jakoba (foto: Vincencij Demšar)

Kloppspizen/.⁷⁹ Za olje (za večno luč, op. V. D.) so uporabili pločevinast sod.⁸⁰ Zraven je pripomba, da je bilo leta 1858 po pomoti napisano, da je to kamnita posoda.⁸¹ Ali je bila res pomota ali ne, tega ne vemo, toda v inventarnem popisu iz leta 1843 piše: kamen za olje.⁸² V nadaljevanju so omenjeni še velik steklen lesteneč⁸³ in dve oltarni luči.⁸⁴ Velika srebrna monštranca, težka 4 funte, vredna 106 goldinarjev, je omenjena že leta 1843,⁸⁵ leta 1865 je bila vredna 300 goldinarjev,⁸⁶ leta 1890 pa je bila nova gotska srebrna monštranca, pozlačena, težka 350 gramov.⁸⁷ Leta 1910 je popisani veliki lesteneč za 24 sveč in prižnica iz cementa z leseno streho. Poleg že omenjenih dveh stranskih oltarjev iz črnega marmorja sta leta 1895 in 1910 omenjena še stranski oltar Matere Božje iz cementa in lesen oltar sv. Križa. Leta 1895 sta kot nova popisana baldahin, vezen z zlatom, in božji grob, vsak vreden 50 goldinarjev, ter križev pot z novimi večramni-

79 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1862, zapor. šte. 89.

80 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1862, zapor. šte. 82.

81 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1862, zapor. šte. 82.

82 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1843, zapor. šte. 70 - Stein für Öhl.

83 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1862, zapor. šte. 78.

84 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1862, zapor. šte. 74.

85 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1843, zapor. šte. 25.

86 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1865, zapor. šte. 17.

87 NŠAL, Župnija Škofja Loka, inventar 1895; inventar 1910, zapor. šte. 1.

mi svečniki (Armleuchter), vreden 100 goldinarjev.⁸⁸ Čeprav je župnijska cerkev sv. Jakoba električno dobila med prvimi (že leta 1894), ni o tem nobenega pisnega sledu, ne v inventarju iz leta 1895 ne v tistem iz 1910. Skoraj v vseh starejših inventarjih se omenjajo tudi bakrene monštrance. Za vse cerkvene predmete in oblačila je navedeno število, teža, ali je novo ali obrabljeno in podobno. Povsod je navedena tudi cena in zmanjšanje vrednosti. Inventarni popis so vnašali v poseben formular in ga opravljali večinoma v enakem zaporedju, včasih tudi prepisovali.⁸⁹ Inventarnemu popisu je včasih težko verjeti glede stanja: ali je nekaj dobro ali slabo? Tako izstopa npr. kritina na cerkvi, ki je leta 1862 popisana kot nova, s skrili, kot zelo dobra. Taka je še leta 1895; leta 1910 pa v zelo slabem stanju. O tem, kdaj so skrili zamenjali z opeko, ni podatka. Mogoče leta 1921. Omenjajo se mašne knjige, nikjer pa knjižnica. Zmeraj so uvodoma na kratko predstavljene ustanovne maše in njihov donos, kje je naložen denar in kakšne so obresti.

Pravega odgovora, kaj vse se je dogajalo z Langusovo sliko sv. Jakoba, zakaj je ni bilo in je še vedno ni v glavnem oltarju, še vedno nimamo. Stelc je leta 1931 svetoval, da bi naredili povsem nov oltar,⁹⁰ Plečnik se je odločil za ohranitev starega, vendar so ga kmalu po njegovi smrti podrli. Škoda?

O raznih drugih, morda bolj drobnih zanimivostih v inventarjih župnije sv. Jakoba, mogoče kdaj kasneje.

VIRI:

Nadžkofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 3, ovoj 35, Inventarium (z različnimi podnaslovi): 14. 1. 1862; 17. 6. 1865; 1895; 15. 8. 1910.

Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 7, ovoj 97, 98, 100, 101.

Župnijski arhiv cerkve sv. Jakoba v Škofji Loki (ŽA Škofja Loka)

Inventarium Uiber das Stam/m/vermögen der Stadtpfarr Pfründe St. Jacobi zu Lack, welches bei der Temporal Instalation des Stadtpfarrers Herrn Valentin Thalmeiner aufgenommen worden ist, 27. 12. 1843.

Inventarium Uiber das Stammvermögen der Filial Kirche St. Joanis Bapt. zu Zauchen, 27. 12. 1843.

88 NŠAL, Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 3, ovoj 35; inventar 1895.

89 Inventarja iz leta 1895 in 1910 sta si po zaporedju rubrik dolgo enaka, šele proti koncu ista številka ne pomeni več isto stvar. Pri tem je dodatno zanimivo, da je prvi slovensko pisani inventar šele iz leta 1910, prejšnji so pisani v gotici in nemščini.

90 NŠAL, Župnija Škofja Loka, spisi, fasc. 7, ovoj 101.

LITERATURA:

- 175 let župnije Škofja Loka. Škofja Loka: Župnijski urad, 1979, 24 str.
- Blaznik, Pavle: Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803). Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1973, 560 str.
- Cevc, Emilijan: Kipar H R. V: *Loški razgledi* 3, Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1956, str. 161–174.
- Cevc, Emilijan: Slikar Matevž Langus na Loškem. V: *Loški razgledi* 20, Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1973, str. 137–146.
- Golob, Melhior: *Zdrava pamet, močna vera*. Ljubljana: Družina, 1999, str. 78.
- Kovač, Primož: Ustanovitev kapucinskega samostana v Škofji Loki. V: *Loški razgledi* 40, Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1993, str. 39–58.
- Pokorn, Franc: Loka, Krajepisno-zgodovinska črtica, *Dom in svet*, 1894. Prenatis iz revije *Dom in svet*, letnik 7, uredil in spremno besedo napisal Alojzij Pavel Florjančič, Škofja Loka: Območna obrtna zbornica, 1995, 81 str. (*Loški razgledi*, *Doneski* 4).
- Ravnikar, Ljudmila (ur.): Župnija Škofja Loka od 1941 do 15. 10. 1968.
- Škulj, Edo: Orgle v dekaniji Škofja Loka. V: *Loški razgledi* 46, Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1999, str. 285–336.
- Štukl, France: Drobci iz spomeniškega varstva v Škofji Loki. V: *Loški razgledi* 27, Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1980, str. 34–52.
- Štukl, France: Iz zgodovine cerkve sv. Jakoba v Škofji Loki. V: *Loški razgledi* 44, Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1997, str. 46–68.
- Veider, Janez: Umetna obrt na Škofjeloškem ozemlju. V: Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj. Škofja Loka: Odbor za I. obrtno-industrijsko razstavo, 1936, str. 25–37.

Summary

The Langus picture of St. Jacob never on the main altar.

Inventories of the parish church of St Jacob in Škofja Loka and the Langus picture
Inventories of the municipal parish church of St. Jacob in Škofja Loka were normally done at each presentation of a new parish priest. They are preserved for the years 1843, 1862, 1865, 1895 and 1910. There is considerable literature about the church, about the painting of St. Jacob, which the painter Langus made in the 1830s, and most was written by the art historian Dr. Emilijan Cevc. It is very probably the same »new oil altar painting of St. Jacob«, mentioned by the maker of the inventory in 1843. Cevc does not say why the painting was trimmed, if this really happened. It was certainly a great deal too wide for the niche of the new main altar, which was built at approximately the same time. Rather less than 20 years later, a new statue of St. Jacob, which stood on the altar until this was demolished and a new one erected, was turned towards the worshippers (in the 1970s). With the removal of the old main altar and the pulpit, the appearance of the presbytery and partially the nave was fundamentally changed. The literature from 1936 mentions that the painting of St. Jacob then hung in the Škofja Loka rectory. It has now hung for a number of years on the north wall of the presbytery.

The contribution notes other changes in the appearance of the church and its inventory. The altar of St. John of Nepomuk no longer exists, and two chapels have been newly added, which have both several times changed their role. The slate roof has been replaced by tiles, all the bells were recast 150 years ago and church pews have been gradually added. The church was too small for a large number of worshippers so they considered enlarging it. The contribution only mentions the larger items of moveable inventory, while in the inventories themselves are mentioned even such small items and details as coloured borders or »terminations« on albs.